

rodu a nacionalizmus vôbec, tak týmto problémom se zaoberá aj v mnohých prednáškach. Svoje poznatky dokladá nielen slovenskými, respektíve slovanskými dejinami, ale hovorí tiež napríklad o nemeckom národe, ktorý má úplne inú ideológiu národnostnú a civilizačnú. Nie duch, humanita, kresťanstvo tvoria podstatu nemeckého nacionalizmu, „ale i hmotná sila, vojenská výbojnosť, rasizmus, vyvýšenosť, novopohanstvo“ (nacionalizmus). Slovania a zvlášť menšie národy slovanské stoja na rázcestí. „Máme nasledovať svojich starých učiteľov a aplikovať hitletrizmus na veľké Slovanstvo? Alebo zotrvať pri starých ideáloch herderovsko-kollárovských? Slovania sa opravdovej humanite neodcudzili, preto je ľudskosťou a čistým kresťanstvom posvätené vlastenectvo a národovedectvo jedine normálnemu človeku priateľné“ (Slovenský nacionalizmus).

Pod titulom *Úvahy o osobnostiach* (26 jđ.) uvádza Štefánek svoje spomienky na významných činiteľov slovenského národa a spisovateľov svetového formátu. Mal úzky kontakt so spisovateľmi, básnikmi a národnými dejateľmi. Pozoruhodná je napríklad rozsiahla štúdia o L. N. Tolstom. Tolstého študoval do úplných detailov. V práci hovorí o svojich dojmoch po prečítaní veľkých románov tohto spisovateľa. Veľa miesta venuje jeho životu, hlavne obdobiu štúdií na jasnopolianskej škole. Štefánek predstavuje Tolstého ako človeka, ktorý sa nevzdal vychovávateľských, reformačných myšlienok a zásad mravného prerodu ľudstva v zmysle kresťanských ideálov lásky a dobročinnosti. Jeho sláva sa nezakladá len na jeho umelckej tvorivosti, ale aj v mnohom na činorodej láske k ľudu a pojme pravdy, ktorá mu diktovala do pera myšlienky často nejasné a neurčité, nezodpovedajúce logike a dôslednosti. Štefánek pritom upozorňuje, že pri dôslednom štúdiu prác Tolstého treba byť veľmi opatrný už aj preto, že mnohé veľmi „zaobahuje raz do formy poetickej, niekedy do tak tvrdej prozaiky, že ho je ťažko rozumieť“. Tolstoj zaiste vedel, alebo aspoň cítil, že doslovné neprotivenie sa zlu znamená v prírode smrť. Podobným spôsobom hodnotí Štefánek napríklad Dostojevského.

Ďalšou zaujímavou prácou je *Odkaz M. R. Štefánika*. Štefánek vychádza z trojuholníka Beneš, Masaryk, Štefánik. Štefánika vydeľuje ako muža, ktorý vynikal neobyčajnými schopnosťami diplomatickými a pracovnými. „Bol to muž mimoriadnych síl, intelektuálnych, mravných, národovec priamo šialenej odvahy, sebavedomia a nadšenej viery vo svoj nacionálny a všefudský ideál.“

Dvacat tri jednotiek o Masarykovi tvoria spomienky, základné myšlienky Masaryka a Masarykovo vlastenectvo. Z týchto prác si možno vytvoriť dokonalý obraz o Masarykovi. Anton Štefánek v ňom nachádza učena univerzálneho vzdelania, teoretika, filozofa,

ktorý však nemal príliš rád školskú filozofiu. Bol to citovo založený muž, súčasne bojovník za pravdu a nemilosrdný odporca lži, sebeckta, nečistoty, duchovnej i telesnej nečinnosti. Veľká časť týchto prác poukazuje na Masarykov postoj k Slovensku a Slovákom. „Českí vlastníci predmasarykovej doby dávali Slovákom dobré rady. Masaryk priamo organizoval a dlhoročnou prácou pripravil odboj protimaďarský.“

Zvláštnu časť Štefánkovej pozostalosti tvorí trinásť jednotiek monografií. Sú to monografie predprevrátových slovenských národovcov.

Je tu mnoho článkov a dokladov o školstve, tiež politické poznámky. Zbytok fondu obsahuje agrária, defektá, poznámky tlače, memoranda a osobné doklady.

Eva Kostolná

Za české názvosloví v sociologii

I když jsme dnes velmi vzdáleni přehnaným snahám o čistotu jazyka, purismu let dvacátých i pozdějších, přece bychom neměli s tak lehkým srdcem házet přes palubu věc českého názvosloví v sociologii. Pro řadu pojmů máme docela vhodná česká slova. Nemusíme například vždy říkat a psát struktura, systém, faktory, dominantní, individuální, difúze, extrém, bariéra, respondent apod., jestliže máme přiměřená a odpovídající slova skladba, soustava, činitelé, převládající, jediniec, rozptyl, krajnost, přehrada, zpravidaj atd. I za slovo ekonomický, jehož se tak zneužívá, máme daleko přesnější české výrazy hospodářský, národohospodářský, hospodárny. Při ústních projevech pak působí trapně, jestliže pracovník s universitním diplomem používá cizích slov diskuse, demise nebo zainteresovanost, aniž je umí správně vyslovit. Rád bych se jednoznačně vyjádřil: nejde mi o čistotu vědeckého jazyka za každou cenu. Pravidla českého jazyka, jichž užívalo naše pokolení, hýřila překlady cizích slov: chirurg byl „lékařem řezných nemocí“ a penzista „výslužníkem“ — na této hře se slovy nestavěl ostatně nikdo menší než Vladislav Vančura. Dnes je chirurg chirurgem a penzista penzistou, anebo ještě častěji důchodem.

Plýtvání cizími slovy v naší vědě vede často ke zbytečné nesrozumitelnosti, ne-li nepřístupnosti pro neodborníka, ztěžuje však četbu i odborníkovi. Někdy se zdá, že jde o pohodlnost, která zabíhá ve vědeckou hantýrku. Je sice nejednou těžké — jako recenzent cizích knih to vím nejlépe — nalézt odpovídající český název, ale není to nemožné — tyto nesnáze u kulturního národa nejsou nepřekonatelné. Máme zájem na co možná největším rozšíření poznatků naší vědy. Udělejme něco pro ně i větší péčí o správný jazykový výraz.

František Potužil